

2. Смаль-Стоцький С., Гартнер Ф. Граматика руської мови. Відень, 1914. 202 с.

Наталія Шатілова,
кандидат філологічних наук, доцент
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ЗНАКИ ПУНКТУАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПРАЦЯХ ВАСИЛЯ СІМОВИЧА

Славетне ім'я Василя Сімовича – непересічної особистості в історії української лінгвістики, видатного вченого й педагога, громадського і культурного діяча, невтомного борця за чистоту й правильність української мови – увійшло до когорти видатних науковців ХХ ст. й, безперечно, «гідне продовжити ряд таких визнаних сьогодні українських мовознавців, як А. Кримський, В. Ганцов, Є. Тимченко, О. Синявський та ін.» [6, с. 58].

На ниві українського мовознавства В. Сімович працював плідно й сумлінно, адже «нема такої галузі української філологічної науки, куди б не заглянуло пильне око великого патріота української культури, – усюди він порядкує, дає свої поради, дбає про чистоту й непорушність національних основ рідної культури» [3, с. 7]. Окремі аспекти мовознавчого доробку видатного вченого в царині фонетики, лексикології, діалектології, ономастики, словотвору, граматики, правопису, культури мови, стилістики, історії української мови, лінгводидактики перебували в колі наукових зацікавлень багатьох науковців, з-поміж них О. Горбач, Н. Гуйванюк, Й. Дзендзелівський, І. Козелко, П. Ковалів, Ф. Погребенник, Л. Ткач, Ю. Шевельов, Н. Яценко та ін. Ми поставили собі за мету простежити термінологію пунктуаційних знаків на основі аналізу навчальних посібників і підручників, що їх підготував В. Сімович з метою «знайомити читачів із найважливішими *законами української мови*» [4, с. 4].

У праці «Коротенька українська правопись» (1917 р.) в окремому розділі під назвою «Перепинення» В. Сімович подає правила уживання розділових знаків – «знаків перепинення», що ними «відділюємо для ліпшого розуміння поодинокі речення, а часом і слова» [5, с. 15]. Тут коротко описано функції й подано в

круглих дужках графічні зображення десятиох пунктуаційних знаків, як-от: *точка* (.), *запинка* (,), *двокропка* (:), *середник* (;), *питайник* (?), *оклик* (!), *знаки наведення* („“), *павза* (–), *точки* (...) й *скобки* ().

Термін «розділові знаки» фіксуємо в праці «Як стати по-українському грамотним. Коротка українська правопись із додатком „Дещо з української граматики”» (1919 р.), виданій під псевдонімом Василь Верниволя. У додатку подано назви одинадцяти знаків пунктуації з графічними зображеннями: *точка*, або *крапка* (.); *запинка*, або *кома* (,); *середник*, щось середнє між точкою й запинкою, або – *точка з запинкою* (;); *двоточка* (:); *питайник* (?); *викличник* (!); *лапки*, або *наводові знаки* (« »); *перестанок*, або *павза* (–); *точки* (...); *дужки*, або *скобки* [()]; *розділка* (-). Пунктуаційних правил у цій праці не наведено, зазначено лише, що такі знаки уживають «так, як і в иньчих мовах» [2, с. 78]. Цікаво, що В. Сімович іноді наводить варіантні назви, що засвідчує період становлення термінологічної системи української пунктуації, та й лінгвістичної термінології загалом.

Докладно правила вживання розділових знаків викладено в «Практичній граматиці української мови» (1918 р.), а відтак у «Граматиці української мови» (1919 р.), створеної для самонавчання та на допомогу шкільній науці. У передмові В. Сімович висловлює щирі сподівання, що його праця послужить «доброму ділу, щоб із неї читачі набрали ся *поваги до рідної мови*, щоб, пізнавши її закони, впевнилися в тому, що вона й гарна, й багата формами, і словами, і що вона має такі завдатки розвитку, що нею вискажеш усі найглибші думки й найтоньчі почування» [4, с. 5–6]. У розділі «Речення» автор подає окремий параграф, під назвою «Розділові знаки», які «вказують, що треба від чого розділити, розділюють слова чи цілу громаду слів» [4, с. 447]. Констатовано наявність в українській мові одинадцяти розділових знаків, як-от: «*точка* [.], звана ще подекуди: *крапкою*; *запинка*, або з-грецька: *кома* [,]; *середник*, або *точка зі запинкою* [;]; *двоточка* або *двокрапка* [:]; *питайник* [?]; *викличник* [!]; *пружка* [-], чужа назва: *павза*; *точки* [...]; *наводові знаки* [„“] або *лапки*; *дужки* [()] й *розділка* [-]». У квадратних дужках подано графічні позначення знаків

пунктуації та наведено паралельні назви деяких з них. На тринадцяти сторінках [4, с. 447–459] у граматиці викладено основні правила уживання пунктуаційних знаків та проілюстровано їх прикладами, дібраними з народної творчості та художніх творів видатних представників української літератури, зокрема: І. Котляревського, Т. Шевченка, Б. Грінченка, А. Кримського, І. Нечуя-Левицького, Марка Вовчка, П. Куліша, І. Франка, Лесі Українки, М. Вороного, П. Грабовського, П. Гулака-Артемівського, П. Мирного, В. Стефаніка, Ю. Федьковича, Б. Лепкого, Л. Глібова, Є. Гребінки, А. Метлинського, М. Старицького, Дніпрової Чайки, О. Олеся, С. Руданського, В. Самійленка, О. Кониського та ін. Прикметно, що до багатьох пунктуаційних правил подано окремі авторські зауваги, а також чимало покликань на ті параграфи підручника, де вже принагідно йшлося про розділові знаки. Так, в межах розділу «Речення» згадано про пунктуаційне оформлення прикладок, вставних слів, пояснювально-уточнювальних конструкцій, складних речень (сполучникових і безсполучникових), прямої мови тощо, а «Додаток до науки про слова» містить окремий параграф «Як відділяємо від себе слова на письмі (розділові знаки)» [3, с. 356–358].

Практичне значення навчальних посібників та підручників з української мови В. Сімовича беззаперечно, адже автор прагнув доступно й цікаво знайомити читачів з нормами української літературної мови, зокрема й пунктуаційними, запропонувавши «граматичну національну термінологію, яка відповідала духові української мови» [1, с. 238]. Окреслити внесок видатного ученого в розвиток української пунктуації вважаємо перспективою подальших наукових спостережень.

Список використаної літератури

1. Гуйванюк Н. Граматична термінологія: історія, традиції та інновації *Слово – Речення – Текст : вибрані праці*. Чернівці : Чернівецький нац. університет, 2009.
2. Верниволя В. Як стати по українському грамотним. Коротка українська правопись із додатком «Дещо з української граматики». Зальцведель: «Просвітній Відділ Української Військової Місії в Берліні», 1919. 80 с.

3. Ковалів П. Василь Сімович. Вінніпег : Накладом Т-ва Просвіта у Форд Віліямі, 1953. 45 с.
4. Сімович В. Граматика української мови [для самонавчання та в допомогу шкільній науці]. 2-ге вид. Київ–Ляйпціг. 1919. 584 с.
5. Сімович В. Коротенька українська правопись. Біла на Підляшку : Друкарня «Рідного слова», 1917. 16 с.
6. Тарновецька Л. Мовознавча спадщина Василя Сімовича і сучасність. *Культура слова*. 1991. Вип. 41. С. 52–58.

Ольга Яручик,
кандидат філологічних наук, доцент
Волинського національного університету імені Лесі Українки

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ КОНЦЕПТУ «БАТЬКІВЩИНА» У ПОЛЬСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Батьківщина є складним і багатозначним поняттям, що функціонує як у широкому, так і у вузькому семантичному значенні. У широкому розумінні воно позначає країну, яка історично належить певному народові, тоді як у вузькому – рідний край або місце народження людини. Поняття батьківщини також пов'язується з країною предків, з якою індивід має історичні, культурні та духовні зв'язки. Водночас воно набуває виразного емоційно-ціннісного змісту, оскільки часто супроводжується особливим, інколи сакралізованим почуттям, що поєднує любов до рідної землі з відчуттям обов'язку та відповідальності перед нею, що традиційно визначається як патріотизм [2].

Сутність народу не обмежується лише його біологічним походженням, оскільки формування та розвиток спільноти відбуваються у певному історичному й географічному просторі. У процесі колективної діяльності народ освоює та облаштовує конкретну територію, яка поступово набуває значення спільного життєвого середовища і стає основою формування поняття батьківщини. Важливим чинником становлення народної спільноти є також мова, що виконує функцію основного засобу комунікації між її членами. Саме